

1. rys historyczny

- właściwe (ogólne) postępowanie gospodarcze (Dział IVa, Rozdział 1. Przepisy ogólne, art. 479(1) - 479(27) kpc) obowiązywało (z licznymi zmianami) przeszło 20 lat, wprowadzono je do kpc w roku 1989 w związku z utworzeniem sądów gospodarczych i likwidacją Państwowego Arbitrażu Gospodarczego - ustawa z dn. 25 maja 1989 r. o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych (Dz. U. nr 33, poz. 175 ze zm.);
- postępowanie należało do tzw. postępowania odrębnego w stosunku do postępowania zwykłego;
- idea postępowania gospodarczego opierała się na założeniu, iż uczestnicy postępowania gospodarczego (przedsiębiorcy) są profesjonalistami, w ten sposób uzasadniano wyższe wymagania procesowe w stosunku do nich; miały one także służyć przyspieszeniu postępowania

2. odrębności w postępowaniu gospodarczym przez zmianami (najważniejsze)

- prekluzja dowodowa; Jednym z przejawów wyższych wymagań w stosunku do przedsiębiorców był swego rodzaju rygoryzm w zakresie przedstawiania materiału dowodowego - prekluzja dowodowa. System prekluzji polega na tym, że to ustawa określa termin (moment) do którego można gromadzić materiał procesowy, a po jego upływie jest to niedopuszczalne. Powód w pozwie był obowiązany do podania wszystkich twierdzeń oraz dowód na ich poparcie pod rygorem utraty prawa ich powoływania w toku postępowania, chyba że wykazał, iż ich powołanie w pozwie nie było możliwe albo że potrzeba powołania wynikła później. Sąd miał więc obowiązek pominięcia twierdzeń i wniosków dowodowych na ich poparcie, jeżeli nie zostały powołane w pozwie, bądź odpowiedzi na pozew (art. 479 (12) - 479 (14) kpc);
- niedopuszczalność postępowania wzajemnego (art. 479(14) §3 kpc);
- możliwość zgłaszania do potrącenia tylko takich wierzytelności, które były udowodnione dokumentami (art. 479 (14) §4 kpc)
- sąd okręgowy był właściwy rzeczowo w sprawach gospodarczych, w których wartość przedmiotu sporu przewyższała 100.000 zł;
- skarga kasacyjna była niedopuszczalna w sprawach gospodarczych, w których wartość przedmiotu zaskarżenia była niższa niż 75.000 zł

3. zmiany w kpc - likwidacja postępowania gospodarczego

W dniu 16.09.2011 r. Sejm uchwalił ustawę o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2011.233.1281). Nowela zmieniła 132 artykuły, a zmiany dotyczą zarówno postępowania rozpoznawczego, zabezpieczającego i egzekucyjnego. Uchwalone zmiany mają różnorodny charakter (redakcyjne i merytoryczne). Ustawa znana jest przede wszystkim z powodu **zniesienia postępowania w sprawach gospodarczych**, w dziale IVa kpc uchylono rozdział 1 - przepisy ogólne, a sam dział IVa otrzymał brzmienie "Postępowanie w sprawach z zakresu ochrony konkurencji". Jest to jedna z najdonioślejszych zmian o charakterze strukturalnym.

Nie zmieniono natomiast art. 1 ustawy z dn. 25 maja 1989 r. o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych, zgodnie z którym rozpoznawanie spraw gospodarczych powierza się sądom

rejonowym i sądom okręgowym, w których tworzy się odrębne jednostki organizacyjne (sądy gospodarcze) - tak więc **nowelizacja utrzymała sądy gospodarcze** w dotychczasowym kształcie. Podczas konferencji pt. "Reforma postępowania cywilnego w świetle projektów Komisji Kodyfikacyjnej" mającej miejsce w Katowicach w dn. 21-22.10.2010 r., zasygnalizowano, że likwidacja odrębnej procedury gospodarczej jest pierwszym etapem na drodze ograniczania postępowań odrębnych.

a) asumpt do zmian procedury gospodarczej:

- złożona struktura postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych;
- rygoryzm postępowania w sprawach gospodarczych był przedmiotem krytyki, podnoszono m.in., iż tylko nieliczna część przedsiębiorców dysponowała odpowiednią, fachową pomocą prawną, zwracano uwagę na dysproporcje w dostępie do fachowej pomocy prawnej pomiędzy poszczególnymi przedsiębiorcami np. sp. z o.o. z własnym działem prawnym i drobny sprzedawca, większość z przedsiębiorców (zwłaszcza osoby fizyczne) prowadzi działalność na niewielką skalę;
- przez ponad 20 lat istnienia postępowania gospodarczego nie w pełni udało się w praktyce wymiaru sprawiedliwości poprawić zakładane przez ustawodawcę cele m.in. szybkość rozpoznawania spraw;
- profesjonalizm w zakresie prowadzonej działalności gospodarczej nie jest równy z profesjonalizmem w zakresie praktycznej wiedzy prawniczej;
- system prekluzji dowodowej, uważany za mało elastyczny - zbyt rygorystyczny, to ustawa w sposób wyraźny określa termin gromadzenia materiału procesowego;
- brak uzasadnionych podstaw do utrzymywania odrębnego postępowania procesowego dla spraw gospodarczych (sprawy te nie różnią się rodzajem żądań od "zwykłych" spraw cywilnych);
- wszystkie sprawy cywilne powinny być poddane takim samym regułom;
- istnienie ogólnej procedury gospodarczej w dużym zakresie przyczyniało się do "zazębiania" z innymi postępowaniami odrębnymi tj. uproszczonym, upominawczym i nakazowym, co powodowało określone implikacje - problem kolizji przepisów prawnych.

b) cele zmian

- uproszczenie struktury i ujednoczenie postępowania procesowego;
- wprowadzenie mechanizmów, które w zamierzeniu ustawodawcy mają przyczynić się do usprawnienia i przyspieszenia postępowania, tzw. nowe podejście do regulacji sposobu rozpoznawania i rozstrzygania spraw gospodarczych;
- modyfikacja rozwiązań normatywnych o charakterze podstawowym dla funkcjonowania postępowania cywilnego

4. sprawa gospodarcza - definicja po zmianach

Sprawy gospodarcze w szerokim tego słowa znaczeniu to sprawy należące do kompetencji sądów gospodarczych, wskazane są w art. 2 ustawy z dn. 25 maja 1989 r. o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych (Dz. U. nr 33, poz. 175 ze zm.). Powołana ustawa została utrzymana w mocy właśnie z uwagi na potrzebę zachowania definicji sprawy gospodarczej, po to by określić kognicję sądów gospodarczych.

Wynikiem najnowszych zmian jest doprecyzowanie definicji sprawy gospodarczej. Zgodnie z najnowszym brzmieniem przepisu, (art. 2 ust.1) **sprawami gospodarczymi są sprawy ze**

stosunków cywilnych między przedsiębiorcami w zakresie prowadzonej przez nich działalności gospodarczej.

Ponadto (art.2 ust.2) sprawami gospodarczymi są sprawy:

- 1) określone w ust. 1, choćby którakolwiek ze stron zaprzestała prowadzenia działalności gospodarczej,
- 2) ze stosunku spółki oraz dotyczące roszczeń, o których mowa w art. 291-300 i art. 479-490 ustawy z dnia 15 września 2000 r. - Kodeks spółek handlowych (Dz. U. Nr 94, poz. 1037, z późn. zm.),
- 3) przeciwko przedsiębiorcom o zaniechanie naruszania środowiska i przywrócenie do stanu poprzedniego lub o naprawienie szkody z tym związanej oraz o zakazanie albo ograniczenie działalności zagrażającej środowisku,
- 4) między organami przedsiębiorstwa państwowego,
- 5) między przedsiębiorstwem państwowym lub jego organami a jego organem założycielskim lub organem sprawującym nadzór,
- 6) z zakresu prawa upadłościowego i naprawczego,
- 7) o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu, którym jest orzeczenie sądu gospodarczego prawomocne lub podlegające natychmiastowemu wykonaniu albo ugoda zawarta przed tym sądem, jak również innemu tytułowi egzekucyjnemu, obejmującemu roszczenia, które, gdyby były rozpoznawane przez sąd, należałyby do właściwości sądów gospodarczych,
- 8) o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego opartego na prawomocnym lub podlegającym natychmiastowemu wykonaniu orzeczeniu sądu gospodarczego albo ugodzie zawartej przed tym sądem, jak również innego tytułu wykonawczego obejmującego roszczenie, które, gdyby było rozpoznawane przez sąd, należałoby do właściwości sądów gospodarczych,
- 9) o ustalenie, że orzeczenie sądu lub rozstrzygnięcie innego organu państwa obcego wydane w sprawie gospodarczej podlega albo nie podlega uznaniu,
- 10) inne, przekazane przez odrębne przepisy.

Za sprawy gospodarcze *sensu stricto* dotychczas zwykle się uważały te, które oprócz tego że należały do kompetencji sądów gospodarczych, były rozpatrywane w trybie postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych, uregulowanego w Dziale IVa kpc. W tym względzie decydujące znaczenie miał uchylony art. 479(1) kpc, który określał pojęcie sprawy gospodarczej.

Definicja przedsiębiorcy zawarta jest w art. 43(1) kc.

Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna, o której mowa w art. 331 § 1, prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową.

Definicja działalności gospodarczej zawarta jest w art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej.

Działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły.

5. Postępowanie po zmianach

a) **koncentracja (skupienie) materiału dowodowego** - służy realizacji postulatu szybkości postępowania cywilnego

Istnieją dwa systemy koncentracji materiału dowodowego:

- **system prekluzji** - ustawa określa moment do którego można gromadzić materiał dowodowy; system obowiązywał w uchylonym właściwym postępowaniu gospodarczym (art. 479(12) - 479(14) kpc; pozostałości systemu prekluzji przy powództwach przeciwegzekucyjnych - art. 843 §3 kpc

- **system dyskrecjonalnej władzy sędziego** - o granicach czasowych gromadzenia materiału dowodowego decyduje sąd; nowe brzmienie art. 207 kpc i 217 kpc - regulacja bardziej elastyczna, sąd będzie mógł wziąć pod uwagę okoliczności danej sprawy, jednocześnie uregulowanie jest na tyle rygorystyczne by zapewnić sprawny tok rozpoznania sprawy. W uzasadnieniu projektu ustawy zmieniającej kpc podano, iż nowe unormowania mają na celu skłanianie strony do powoływania dowodów i twierdzeń oraz przytaczania okoliczności faktycznych możliwie jak najszybciej. System dyskrecjonalnej władzy sędziego jest po zmianach podstawowym system koncentracji materiału dowodowego.

Koncentrację materiału dowodowego mają wspomagać uregulowania i sankcje - zawarte w art. 6 §2, 207 §6, art. 217 §2, 344 §2 kpc, 493 §1, 503 §1 kpc.

Zgodnie z uprzednio obowiązującą regulacją art. 217 §1 kpc, strona, za wyjątkiem postępowania uproszczonego i postępowania gospodarczego, nie była ograniczona czasowo w przytaczaniu argumentacji i wniosków. Wyjątki dotyczyły sytuacji, o której była mowa w art. 217 §3 kpc, czyli przypadków reprezentacji strony przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego, czy Prokuratorię Generalną, którym sąd mógł określić termin do przytoczenia wszystkich okoliczności faktycznych, zarzutów i wniosków dowodowych, pod rygorem utraty prawa ich powoływania w dalszym toku postępowania.

Nowe brzmienie art. 217 kpc:

Art. 217. § 1. Strona może aż do zamknięcia rozprawy przytaczać okoliczności faktyczne i dowody na uzasadnienie swoich wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej.

§ 2. Sąd pomija spóźnione twierdzenia i dowody, chyba że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich we właściwym czasie bez swojej winy lub że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy albo że występują inne wyjątkowe okoliczności.

§ 3. Sąd pomija twierdzenia i dowody, jeżeli są powoływane jedynie dla zwłoki lub okoliczności sporne zostały już dostatecznie wyjaśnione.

Nowe brzmienie art. 207 kpc:

Art. 207. § 1. Pozwany może przed pierwszym posiedzeniem wyznaczonym na rozprawę wnieść odpowiedź na pozew.

§ 2. Przewodniczący może zarządzić wniesienie odpowiedzi na pozew w wyznaczonym terminie, nie krótszym niż dwa tygodnie.

§ 3. Przewodniczący może także przed pierwszym posiedzeniem wyznaczonym na rozprawę zobowiązać strony do złożenia dalszych pism przygotowawczych, oznaczając porządek składania pism, termin, w którym należy je złożyć, i okoliczności, które mają być wyjaśnione. W toku sprawy złożenie pism przygotowawczych następuje tylko wtedy, gdy sąd tak postanowi, chyba że pismo obejmuje wyłącznie wniosek o przeprowadzenie dowodu. Sąd może wydać postanowienie na posiedzeniu niejawnym.

§ 4. W wypadkach, o których mowa w § 3, przewodniczący lub sąd mogą wysłuchać strony na posiedzeniu niejawnym.

§ 5. Zarządzając doręczenie pozwu, odpowiedzi na pozew lub złożenie dalszych pism przygotowawczych, przewodniczący albo sąd, jeżeli postanowił o złożeniu pism przygotowawczych w toku sprawy, pouczają strony o treści § 6.

§ 6. Sąd pomija spóźnione twierdzenia i dowody, chyba że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich w pozwie, odpowiedzi na pozew lub dalszym piśmie przygotowawczym bez swojej winy lub że

- zmieniono art. 34 kpc [wł. miejscowa przemiana w sprawach wnikających z umów] w ten sposób, iż rozszerzono zakres stosowania podstawy właściwości przemiennej stosownie do dotychczasowej treści uchylonego art. 479 (4) §1 kpc;
- w art. 153 kpc [posiedzenie przy drzwiach zamkniętych] dodano §1(1), który nawiązuje do treści uchylonego art. 479(10) kpc [tajemnica przedsiębiorstwa].
- do przepisów regulujących postępowanie w sprawach z zakresu ochrony konkurencji dodano art. 479(29a), który swoją treścią odpowiada uchylonemu art. 479(6a) kpc;
- zmieniono przepisy ustaw: prawo energetyczne, o transporcie kolejowym, prawo telekomunikacyjne; w poprzednim stanie prawnym zawierały odesłania do przepisów o postępowaniu w sprawach gospodarczych, obecnie zawierają uaktualnione odesłanie do przepisów kpc

6. podsumowanie

- począwszy od dn. 03.05.2012 r. likwidacji uległo postępowanie w sprawach gospodarczych;
- nowelizacja zniósła wiele dotychczas istniejących utrudnień procesowych dotyczących przedsiębiorców ma to prowadzić do realizacji konstytucyjnej zasady równości obywateli wobec prawa;
- nowe regulacje dotyczą całego postępowania cywilnego i wszystkich jego uczestników (stron w procesie, uczestników w nieprocesie, dłużników i wierzycieli w postępowaniu egzekucyjnym, organów procesowych - sądów i innych podmiotów np. pełnomocników);
- interesy przedsiębiorców mają być chronione w ramach i przy uwzględnieniu zasad postępowania zwykłego oraz nakazowego lub upominawczego;
- nowelizacja sformalizowała wiele czynności w ramach postępowania zwykłego np. przedstawianie materiału dowodowego;
- wydaje się, iż wprowadzone w kpc zmiany będą realizować cele prekluzji i skutkować w analogiczny sposób, zależy to jednak od sposobu ich stosowania przez sąd - system dyskrecjonalnej władzy sędziego;
- wydaje się, iż w następnie wprowadzonych zmian przedsiębiorcy w większym niż dotychczas zakresie mogą potrzebować profesjonalnej pomocy prawnej;

7. artykuły w prasie:

- Rozszerzona kognicja sądów gospodarczych - zmiany w kodeksie postępowania cywilnego, dr Katarzyna Babiarcz-Mikułska, Przegląd prawa handlowego kwiecień 2012
- Nowelizacja kodeksu postępowania cywilnego a prekluzja procesowa w postępowaniu zwyczajnym przed sądem pierwszej instancji, Bartosz Karolczyk, Przegląd prawa handlowego styczeń 2012
- Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego. Część I. Postępowanie rozpoznawcze, prof. zw. dr hab. Janusz Jankowski, Monitor Prawniczy 1/2012
- Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego. Część II. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne, prof. zw. dr hab. Janusz Jankowski, Monitor Prawniczy 3/2012